

7. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. // ВВР. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
8. Піддубна В.Ф. Релігійні організації як суб'єкти цивільних правовідносин: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2008.
9. Кривенко Ю.В. Цивільно-правовий статус релігійних організацій в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2007.

Надійшла до редакції 24.12.2010

ЮРКОВСЬКА Л.Г., викладач
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.722.32

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні етапи становлення, функціонування та розвитку органів самоорганізації населення в незалежній Україні, а також визначено можливості використання окремих аспектів цього історичного досвіду для подальшого вдосконалення сучасного інституту територіальної самоорганізації населення в контексті вітчизняної муніципальної реформи.

Ключові слова: органи самоорганізації населення, місцеве самоврядування, територіальна громада.

В статье рассматриваются основные этапы становления, функционирования и развития органов самоорганизации населения в независимой Украине, а также определяются возможности использования отдельных аспектов данного исторического опыта для дальнейшего совершенствования современного института территориальной самоорганизации населения в контексте отечественной муниципальной реформы.

Ключевые слова: органы самоорганизации населения, местное самоуправление, территориальная община.

The article deals with determine the main stages of the formation, function and development of the organs of population selforganization in independent Ukraine. The aim of this paper also is to determine the opportunities to use the separate aspects of this history experience for the most further improvement of the modern institute of the territorial population selforganization in context of the domestic municipal reform.

Key words: organs of population selforganization, self-government, territorial community.

Інтенсивний розвиток України як суверенної, незалежної, демократичної, правової держави неможливий без розбудови розвинутої системи місцевого самоврядування. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук найбільш оптимальних підходів до здійснення муніципальної реформи, яка має ґрунтуватись як на імплементації у вітчизняну правову реальність європейських стандартів місцевого самоврядування, передбачених, зокрема, Європейською Хартією місцевого самоврядування [2], так і на національних самоврядних традиціях.

Органи самоорганізації населення як елемент системи місцевого самоврядування в Україні є одним із ефективних інструментів вирішення територіальною громадою питань місцевого значення. Однак їх потенціал досі залишається невикористаним щодо розвитку місцевого самоврядування.

Незважаючи на створення достатньо міцної нормативно-правової бази, процеси формування та функціонування органів самоорганізації населення в Україні зустрічають на своєму шляху багато труднощів, пов'язаних як із недосконалістю чинного законодавства та локальних нормативних актів, так і з суто практичними перешкодами, що виникають при втіленні положень чинного законодавства в життя.

У пошуках шляхів вирішення вищезгаданих проблем, на нашу думку, доцільним є звернення до історичного досвіду існування і розвитку органів самоорганізації населення, що був накопичений у багатьох регіонах України за останні два десятиліття.

Питанням сутності, правового статусу, історії становлення, функціонування і розвитку органів самоорганізації населення в радянській період присвятили увагу такі провідні вчені, як А.К. Конєв, Б.Н. Габричидзе, Ю.М. Козлов, Ц.А. Ямпольська, А.Є. Чигир та ін. Серед вітчиз-

няних досліджень останніх десятиліть, присвячених питанням правового статусу та місця органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування, можна назвати роботи таких вчених, як О.В. Батанов, В.В. Кравченко, П.М. Любченко, А.Ю. Олійник, М.В. Пітцик, В.Ф. Погорілко, С.Г. Серьогіна, Ю.О. Фрицький та ін., а також дисертаційні дослідження Д.В. Кольцової, О.С. Орловського, О.Г. Остапенко. Однак переважно поза прискіпливою увагою вчених залишаються питання історії розвитку органів самоорганізації населення після розпаду СРСР в умовах незалежної України.

Виходячи з вищевикладеного, метою даної роботи ми обрали з'ясування основних етапів становлення, функціонування та розвитку органів самоорганізації населення в незалежній Україні, а також визначення можливостей використання окремих аспектів даного історичного досвіду для подальшого вдосконалення сучасного інституту територіальної самоорганізації населення в контексті вітчизняної муніципальної реформи.

Основними законодавчими актами, що визначають сьогодні правовий статус, порядок утворення та діяльності органів самоорганізації населення в Україні, є Конституція України [1], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [7], Закон України «Про органи самоорганізації населення» [9]. В багатьох регіонах питання організації та функціонування органів самоорганізації населення (далі – органи СОН) врегульовується окремими розділами чи статтями статутів територіальних громад.

На нашу думку, розпочинати дослідження становлення органів самоорганізації населення в незалежній Україні слід з аналізу Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування», прийнятого 7 грудня 1990 р. Верховною Радою Української РСР, в якому органи територіальної громадської самодіяльності (попередники сучасних органів самоорганізації населення) визнавались одним з елементів системи місцевого самоврядування [8].

Згідно з цим Законом органи місцевого самоврядування поділялися на так звані державні органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські, районні в місті, районні, обласні ради) та органи територіального громадського самоврядування (комітети і ради мікрорайонів, житлових комплексів, домові, вуличні, квартальні, дільничні, селищні, сільські комітети). Останні, як і за радянських часів, мали діяти під патронатом відповідних рад, які визначалися як «основна ланка» в системі місцевого самоврядування, покликана об'єднувати і координувати діяльність усіх інших ланок цієї системи (ст. 2) [13, с. 14].

Розпад СРСР, здобуття Україною незалежності, перехід від планової до ринкової економіки поставили перед вітчизняною правовою системою кардинально нові завдання. Зокрема, виникла нагальна необхідність переосмислення сутності місцевого самоврядування та визначення правового статусу, місця та ролі в системі управління місцевих Рад.

У зв'язку з цим 26 березня 1992 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». У новій редакції згаданий Закон отримав назву «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» [4].

Окрім іншого, згідно з новою редакцією Закону значних змін зазнало правове регулювання органів самоорганізації населення. Одразу зауважимо, що органи СОН потрапили до складу як місцевого, так і регіонального самоврядування, оскільки у законодавчих визначеннях до обох понять були включені «інші форми територіальної самоорганізації громадян» та «інші форми самоорганізації громадян» відповідно [4].

Слід підкреслити, що у згаданому Законі вперше на законодавчому рівні застосовується термін «органи територіальної самоорганізації громадян» та зникає термін «органи територіального громадського самоврядування».

Як справедливо вказує О.С. Орловський, мабуть, найбільш значним недоліком цієї редакції Закону було те, що зазначені органи були позбавлені можливості бути юридичними особами, тим самим відкинувши розвиток українського законодавства з цього питання щонайменше на рівень кінця 70-х – початку 80-х рр., коли Президією Верховної Ради Української РСР приймалося та коригувалося Положення про громадські селищні, сільські, вуличні, квартальні, дільничні комітети в Українській РСР [15, с. 61-62].

Загалом, відповідно до згаданого Закону органи самоорганізації населення були відкинуті на периферію політичного та економічного життя суспільства, оскільки втратили можли-

вість створювати підприємства, відкривати рахунки в банку, брати участь у роботі органів місцевого самоврядування, зокрема, вносити пропозиції до порядку денного відповідних місцевих Рад, здійснювати громадський контроль тощо.

Слід зазначити, що перша половина 1990-х рр. для органів самоорганізації населення може бути охарактеризована як певний період забуття з боку законодавчого органу та політичної еліти. В цей період на загальнодержавному рівні не з'явилося жодного нормативно-правового акта, яким би комплексно врегульовувалися питання правового статусу та діяльності органів самоорганізації населення.

Сьогодні важко достовірно з'ясувати причини такого ігнорування законодавцями потреб розвитку законодавства про місцеве самоврядування загалом та про органи самоорганізації населення зокрема. Проте можна висловити припущення, що цим питанням не приділялося достатньо уваги у зв'язку з нагальними потребами вдосконалення цивільного та господарського законодавства, яке в ті роки постійно залишалося на декілька кроків позадку винахідливої підприємницької практики, потребами розробки Конституції України, реформування процесуального законодавства тощо. Простіше кажучи, у ті буремні роки законодавці просто не встигали вчасно та належним чином реагувати на нові виклики, що з'явилися у результаті швидкого переходу економіки України на ринкові рейки.

Щоправда, в окремих нормативно-правових актах, котрі були прийняті у зазначений період, все ж таки можна знайти окремі положення, які стосувалися органів локального самоврядування.

Так, у Положенні про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, затверженому Постановою Верховної Ради України від 17 грудня 1993 р., до компетенції загальних зборів громадян за місцем проживання віднесено, зокрема, обрання громадських комітетів та рад самоврядування; затвердження їх статутів (положень), внесення змін та доповнень до них, вирішення питань про дострокове припинення повноважень (розпуск) органів територіальної самоорганізації громадян, а також про відставку окремих їх членів [6].

Окрім цього, у Положенні визначено порядок скликання та проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, що, вочевидь, мало істотне значення і для процедур створення органів СОН та обрання і затвердження їх складу.

Звертає на себе увагу визначений у Положенні перелік органів самоорганізації громадян, до яких віднесено громадські комітети та ради мікрорайонів і житлових комплексів, сільські, селищні, вуличні, квартальні, будинкові комітети [6]. Отже, наведені види органів СОН чітко виокремлені за територіальною ознакою. Галузеві органи громадської самодіяльності, характерні для радянської доби (жіночі ради, ради пенсіонерів тощо), до цього переліку вже не потрапили.

Окрім вказаного Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, згадку про органи самоорганізації населення можна знайти у положеннях Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р., де їм відводиться роль допоміжного інструмента в організації роботи народного депутата з виборцями [12].

В цьому контексті згадуються органи самоорганізації населення і у прийнятому 4 грудня 1994 р. Законі України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів». Згідно з ч. 2 ст. 13 зазначеного Закону у своїй роботі у виборчому окрузі депутат спирається на допомогу громадських комітетів і рад самоврядування, трудових колективів, органів об'єднань громадян [11].

Підписання Конституційного Договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України теж не принесло особливих змін у сферу правового регулювання відносин з організації та діяльності органів самоорганізації населення. В даному документі органи СОН взагалі не згадувалися в жодному термінологічному виразі [10].

Не вніс особливих новел і підписаний 30 грудня 1995 р. Указ Президента України «Про делегування повноважень державної виконавчої влади головам та очолюваним ними виконавчим комітетам сільських, селищних і міських Рад», який серед делегованих зазначеним органам місцевого самоврядування повноважень передбачав, зокрема, реєстрацію «місцевих об'єднань громадян, органів територіальної самоорганізації громадян, які створюються і діють згідно з законодавством на території відповідних населених пунктів» [5].

Отже, законодавство про органи самоорганізації населення у першій половині 90-х рр.

розвивалося досить кволо. Проте на практиці органи самоорганізації населення в багатьох місцях України відігравали значну роль у житті місцевих територіальних громад.

Так, на початку 90-х рр. у Залізничному районі м. Львова був створений орган самоорганізації мікрорайону «Сигніва», яким стала Рада територіального громадського самоврядування мікрорайону з відповідною виконавчою структурою. Потреба та можливість створення цього органу були обумовлені сукупністю таких обставин:

- 1) наявність чітких і природно визначених границь мікрорайону;
- 2) притаманність мікрорайону істотних особливостей стану житлової та промислової зон;
- 3) відсутність реальної керованості сукупністю об'єктів на території мікрорайону;
- 4) недостатність існуючих районних та загальноміських організаційних структур для ефективності усунення наявних недоліків, забезпечення належної життєдіяльності та розвитку мікрорайону;
- 5) наявність сформованої групи ініціаторів реалізації самоврядування;
- 6) дієва підтримка намірів ініціаторів організувати Раду мікрорайону з боку районної Ради та її виконкому [16, с. 82].

За перші роки свого існування зазначеному органу самоорганізації населення вдалося, зокрема, здійснити такі заходи: відкрити перший у житловій зоні продовольчо-промисловий магазин; спорудити зручний для мешканців світлофорний перехід; встановити перші два телефони-автомати в житловій зоні; спорудити систему майданчиків для збірників сміття; прокласти дренажні траншеї для осушення болота в житловій зоні; спорудити новий каналізаційний колектор; прочистити дощові каналізаційні колектори в промисловій зоні; виділити та засвоїти ділянки для 150 городніх ділянок по 6 арів для мешканців мікрорайону на тимчасово незадіяній території промислових зон тощо [16, с. 87].

Як бачимо, нагальна практична необхідність у створенні органу самоорганізації населення переважила відсутність належного законодавчого забезпечення.

Ситуація змінилася після прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України, що стало потужним поштовхом для розвитку усіх напрямків вітчизняного законодавства.

Конституція України в ч. 6 ст. 140 встановила, що «сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна» [1].

Визнання на рівні Конституції як самостійного інституту місцевого самоврядування такої форми локальної демократії, як органи самоорганізації населення, стало потужним поштовхом для розвитку законодавства про ці органи. Натомість у Конституції був лише окреслений дозвільний характер створення органів СОН, наведений невичерпний перелік можливих різновидів органів СОН та встановлена можливість делегування ним місцевими радами частини компетенції, фінансів, майна.

Таке фрагментарне окреслення конституційно-правових засад створення та діяльності органів СОН в Україні залишило для законодавців широкі можливості для застосування різноманітних підходів під час конкретизації зазначених положень Конституції у нормах поточного законодавства.

Доленосним для розвитку органів самоорганізації в Україні став прийнятий 21 травня 1997 р. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Вперше в умовах незалежної України на законодавчому рівні було дано визначення органів самоорганізації населення як представницьких органів, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста (ст. 1 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні») [7].

Також у ст. 5 названого Закону органи СОН були включені до системи місцевого самоврядування як її окремий елемент, а у ч. 1 ст. 14 встановлено, що сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна [7].

Щоправда, зазначена норма Закону України «Про місцеве самоврядування» увійшла у протиріччя з ч. 6 ст. 140 Конституції України, вказавши серед суб'єктів, що надають дозвіл на створення органів СОН, районні у місті ради. Пізніше це протиріччя з положеннями Конститу-

ції з'явилося і у ч. 1 ст. 9 Закону України «Про органи самоорганізації населення» [9].

Закон України «Про місцеве самоврядування України» містить і інші положення, що стосуються органів самоорганізації населення. Зокрема, ст. 80 Закону встановлює умови, за яких достроково припиняються повноваження органів СОН. До них віднесені: невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, її виконавчого комітету, загальних зборів громадян або невиконання своїх повноважень чи його саморозпуск. Таке рішення приймається загальними зборами громадян, що утворили даний орган, або відповідною місцевою радою [7].

Положення ч. 8 ст. 16, п. 20 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» відносять до компетенції місцевих рад розгляд питань про наділення органів СОН частиною своїх повноважень, передачу їм відповідних коштів, а також матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень, здійснення контролю за їх виконанням [7].

Як бачимо, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», хоча і були визначені окремі аспекти створення та діяльності органів СОН, а також їх взаємодії з місцевими радами та їх виконавчими органами, не було створено достатнього правового підґрунтя для розвитку органів СОН в Україні.

Особливу роль у подальшому розвитку законодавства про органи СОН відіграли положення ч. 2 ст. 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», якими передбачалося, що «правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом» [7].

Саме це законодавче положення створило належні передумови для початку активної роботи над створенням окремого Закону «Про органи самоорганізації населення» [9], який був прийнятий у липні 2001 р.

На думку О.С. Орловського, така формула не свідчить про те, що законодавець передбачав прийняти саме окремий закон, присвячений органам СОН. Тим більше, що ключові питання щодо конкретних органів СОН вирішуються відповідними радами. Тому, на наш погляд, решта питань щодо органів СОН з урахуванням окреслених вище рамкових норм можуть регламентуватися саме на локальному рівні, а не на рівні окремого закону. Це надасть змогу врахувати особливості цих органів з урахуванням місцевих умов, а не намагатися регламентувати їх формалізованими загальнодержавними нормами [15, с. 72].

На жаль, з таким висновком погодитися неможливо. По-перше, якщо б законодавець мав на меті залишити правове регулювання порядку утворення та діяльності органів СОН на відкуп місцевим радам, обмежившись фрагментарним регулюванням, про що йшлося вище, у Законі «Про місцеве самоврядування» містилася б відповідна норма. Однак там чітко визначено, що саме законом мають врегульовуватися зазначені питання.

По-друге, прийняття Закону України «Про органи самоорганізації населення», хоча він і далекий від досконалості, аж ніяк не створило перешкод для врахування місцевими радами специфіки території, де будуть створені органи СОН. Навпаки, місцеві ради отримали чіткий орієнтир для розробки власних нормативних актів щодо органів СОН, включили відповідні розділи у статuti територіальних громад, що у свою чергу дало поштовх для зростання кількості та впливовості цих органів на практиці.

З формально-юридичної точки зору, насправді можна вести мову про те, що прийняття Закону України «Про органи самоорганізації населення» дещо уніфікувало вимоги до органів самоорганізації населення, однак юридико-змістовний аналіз свідчить про те, що прийняття цього Закону мало позитивний вплив, оскільки у багатьох місцях України створення органів СОН набуло не поодинокого як раніше, а масового характеру.

Ще одним чинником, що позитивно вплинув на розвиток законодавства про органи самоорганізації населення, стала ратифікація Україною 15 липня 1997 р. Європейської Хартії місцевого самоврядування [2].

Так, Європейська Хартія місцевого самоврядування у ст. 4 передбачила низку принципів, на основі яких повинна визначатися сфера компетенції місцевого самоврядування, зокрема:

- 1) принцип правової автономності місцевого самоврядування: «головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом» (ч. 1 ст. 4);
- 2) принцип негативного правового регулювання при визначенні повноважень місцевого самоврядування: «органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право ві-

льно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу» (ч. 2 ст. 4);

3) принцип субсидіарності: «муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тими властями, які мають найтісніший контакт із громадянином» (ч. 3 ст. 4);

4) принцип врахування інтересів територіальної громади: «у процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються органів місцевого самоврядування, з останніми мають проводитися консультації, у міру можливості своєчасно і належним чином» (ч. 6 ст. 4) [2].

Необхідність узгодження норм національного законодавства з принципами, що передбачені у Хартії, позитивно відобразилася на розвитку законодавства про органи самоорганізації населення.

Як уже зазначалося вище, Європейська Хартія серед інших принципів визначила принцип субсидіарності у розподілі повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Зміст цього принципу полягає у тому, що найнижчий, тобто найбільше наближений до населення рівень влади, отримує такі повноваження, які наступний за ним рівень влади не може здійснити більш ефективно [14, с. 41].

Як відомо, найбільш наближеним до територіальної громади рівнем органів місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Цілком очевидно, що ці органи місцевого самоврядування, здійснюючи значний обсяг повноважень на досить великих територіях, не мають можливості максимально наблизити свої послуги до жителів територіальної громади. Така ситуація і сьогодні залишається однією з основних проблем у розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Однак ратифікація Європейської Хартії місцевого самоврядування відкрила можливості для розв'язання вищезазначеної проблеми шляхом прийняття 11 липня 2001 р. Закону України «Про органи самоорганізації населення».

Законом було передбачено не тільки перелік власних повноважень органу самоорганізації населення, але й можливість делегування йому своїх повноважень відповідною місцевою радою з одночасною передачею йому додаткових коштів, а також матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень (ч. 1 ст. 15) [9].

Вищевикладені положення Закону України «Про органи самоорганізації населення» покликані забезпечити реалізацію принципу субсидіарності, передбаченого Європейською Хартією місцевого самоврядування. Органи самоорганізації населення створюються частиною територіальної громади, діють на незначній за розмірами території, а отже, мають змогу найбільше наблизити виконання своїх повноважень до окремого жителя відповідної території.

Слід зауважити, що на сьогодні далеко не в усі законодавчі акти, якими визначаються окремі аспекти діяльності органів СОН, внесені відповідні зміни у зв'язку з прийняттям Закону України «Про органи самоорганізації населення».

Так, Житловий кодекс Української РСР, що з низкою змін і доповнень досі залишається чинним нормативно-правовим актом, у ч. 3 ст. 21 якого визначається участь громадських організацій, трудових колективів і громадян в управлінні державним і громадським житловим фондом та в забезпеченні його схоронності, встановлює, що «органи громадської самодіяльності населення відповідно до положень про них беруть участь у розробленні і здійсненні заходів по поліпшенню експлуатації житлового фонду, здійсненні контролю за якістю і строками виконання ремонту жилих будинків, організації соціалістичного змагання за зразкове утримання житлового фонду, а також у здійсненні інших заходів по управлінню житловим фондом та забезпеченню його схоронності» [3].

Отже, названим нормативно-правовим актом досі не сприйнятий навіть термін «органи самоорганізації населення». Вживання застарілого терміна «органи громадської самодіяльності» у чинному законодавстві, на нашу думку, є неприпустимим явищем, яке слід негайно викоринювати.

На цьому тлі позитивним можна визнати той факт, що на рівні локального законодавства, зокрема статутів територіальних громад, нормативна база, якою врегульовуються питання створення та діяльності органів самоорганізації населення, останніми роками невпинно розвивається.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження вдалося встановити, що існують достатні резерви накопиченого історичного досвіду, використання яких може значно покращити ефективність функціонування та розвитку органів самоорганізації населення в Україні.

Окрім цього, в результаті проведеного дослідження накопичених емпіричних даних вда-

лося визначити новий підхід до періодизації процесів становлення, функціонування та розвитку органів самоорганізації населення на території сучасної України, який може бути використано при подальших дослідженнях цих органів.

Так, період розвитку органів самоорганізації населення в умовах незалежної України можна поділити на такі етапи:

а) етап пострадянської інерції (1991 р. – 28 червня 1996 р.). В цей період органи самоорганізації населення були відкинуті на периферію політичного та економічного життя суспільства. Законодавче регулювання їх діяльності мало фрагментарний характер, а практика їх діяльності підтримувалася в першу чергу завдяки ентузіазму населення;

б) етап формування законодавчих основ діяльності органів СОН (28 червня 1996 р. – 11 липня 2001 р.). Прийняття Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування» і, зрештою, Закону України «Про органи самоорганізації населення» створило належну базу для їх подальшого розвитку;

в) етап розвитку локального законодавства про органи СОН, зростання їх кількості та впливовості (11 липня 2001 р. – до сьогодні). На цьому етапі місцевими радами масово приймаються статuti територіальних громад, у яких містяться окремі статті або навіть цілі розділи, присвячені органам СОН, розробляються Типові положення про органи СОН, виконуються програми підтримки цих органів, зростає обізнаність населення про можливості територіальної самоорганізації тощо.

Хоча сьогодні органи самоорганізації населення на шляху свого становлення зустрічають багато труднощів, саме з розвитком цього елемента системи місцевого самоврядування України пов'язане формування демократичних засад розвитку правової держави та становлення громадянського суспільства, а отже, і забезпечення захищеності прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р., Страсбург // ВВР. – 1997. – № 32. – Ст. 15-18.
3. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. (зі змінами та доповненнями) // ВВР Української РСР. – 1983. – № 28. – Ст. 573.
4. Про внесення змін до Закону Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування»: Закон України від 26.03.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 28. – Ст. 387.
5. Про делегування повноважень державної виконавчої влади головам та очолюваним ними виконавчим комітетам сільських, селищних, міських Рад: Указ Президента України № 1194/95 від 30.12.1995 р. // Голос України. – 1996. – № 5. – 11 січня.
6. Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні: Постанова Верховної Ради України від 17.12.1993 р. // ВВР. – 1994. – № 6. – Ст. 30.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // ВВР. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
8. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування: Закон Української РСР від 07.12.1990 р. // ВВР Української РСР. – 1991. – № 2. – Ст. 5.
9. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. // ВВР. – 2001. – № 48. – Ст. 254.
10. Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України № 1к/95-ВР від 08.06.1995 р. // ВВР. – 1995. – № 18. – Ст. 133.
11. Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів: Закон України від 04.02.1994 р. // ВВР. – 1994. – № 24. – Ст. 180.
12. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. // ВВР. – 1993. – № 3. – Ст. 17.
13. Корнієнко М.І. До питання про особливості політико-правової природи органів самоорганізації населення // Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми та ризики розвитку: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 березня 2006 р.) / За заг. ред. Литвина О.П., Кампо В.М., Корнієнко М.І. – К., 2006. – С. 13-16.
14. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права): Навч. посіб. – К., 2001.
15. Орловський О.С. Правовий статус органів самоорганізації населення: Дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2004.
16. Чабан О. Проблеми і досвід самоврядування в міському мікрорайоні // Самоврядування та самоорганізація територіальних громад: Матер. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 червня 1999 р.). – Львів, 1999. – С. 82-89.

Надійшла до редакції 13.01.2011

